

El naixement de l'Europa geopolítica en un món convuls

FUNDACIÓ CAMPALANS

27 de gener de 2023

Bon dia, amigues i amics

[SALUTACIONS]

Avui parlarem de seguretat i de geopolítica.

Ho farem condicionats, lògicament, per l'evolució de la invasió russa d'Ucraïna i les seves dramàtiques conseqüències.

Molts morts, moltes famílies destruïdes, molt patiment... Ciutats arrasades, infraestructures malmeses, un país destrossat... I seqüeles econòmiques no només per als europeus sinó per a tot el món, una crisi en el mercat energètic de gran abast, impacte en la cadena de subministraments, problemes alimentaris a parts del món que depenen de les exportacions de gra ucraïnès ...

Però sobretot parlarem d'Europa. D'aquest ambiciós projecte col·lectiu que ha demostrat una extraordinària capacitat d'adaptació a noves situacions i de superació dels reptes que ha tingut al davant.

Les crítiques al funcionament de la Unió Europea són sovintejades. La seva lentitud, la complexa i de vegades opaca forma de presa de decisions, els interessos contraposats entre els diversos països membres...

Però no hi ha al planeta cap altra organització que pugui mostrar un estoc d'èxits com el de la Unió. És l'espai més sòlid de llibertat, de democràcia, de desenvolupament de drets individuals i col·lectius, de compromís amb la cura del medi ambient, de solidaritat i, també, de talent... de tot el planeta.

Els darrers vint anys, si els veiem en perspectiva, han significat avenços enormes en la integració europea i en l'anàlisi del paper que la Unió ha de jugar en un món multipolar, amb reptes que són molt diferents dels que havia d'encarar en el moment de la seva fundació.

Només uns comentaris per justificar aquesta afirmació:

La crisi del 2008 es va gestionar amb un concepte equivocat d'austeritat que va posar en perill la cohesió interna de molts països i de la mateixa Unió, però també va significar passes endavant significatives en la integració bancària i en el reforçament del Banc Central Europeu.

El Brexit va trasbalsar els fonaments de la Unió i ens va separar d'un país, el Regne Unit, que és fonamental per entendre Europa. Les negociacions per a la seva sortida van ser d'una gran dificultat i només es podien encarar amb èxit si es mantenia la unitat de criteri de la resta de països. I així va ser. La Unió es va enfortir, malgrat la pèrdua que significava la sortida. El Regne Unit es va equivocar... com molts britànics opinen avui.

La COVID va comportar un nou moment de crisi per a la Unió. I va demostrar la seva capacitat de reacció. Compres centralitzades, vacunes, protocols, recerca, indústria ... La resposta va ser més Unió Europea també en l'àmbit de la prevenció, de la salut i de la lluita contra la pandèmia.

I, encara més important, va demostrar que la Unió era capaç de treballar per assegurar la recuperació econòmica i social en termes ben diferents dels de la crisi del 2008.

El conjunt d'iniciatives que coneixem com "Next Generation" conformen una estratègia compartida no només per recuperar l'economia malmesa pel sotrac de la pandèmia, sinó també per orientar l'economia europea en una direcció adequada: canvi climàtic, digitalització, intel·ligència artificial, indústria del coneixement, ciència, cohesió social...

I ara, en el darrer any, la invasió russa d'Ucraïna s'ha convertit en un nou repte per a la Unió Europea. Probablement el més difícil i greu des de la seva fundació. És una guerra al nostre vestíbul, provocada per un gran país que no ha digerit els efectes de la desaparició de la Unió Soviètica, no ha sabut encara trobar el seu paper en el món i que malda per recuperar la condició de gran imperi heretada de l'època dels Tsars.

La Unió va haver de fer front a una altra guerra a les seves fronteres: la que va es va originar amb la desintegració de Iugoslàvia a la dècada dels noranta. I s'hi va saber comprometre, en termes de solidaritat amb la seva població, d'acció política i diplomàtica per trobar solució als conflictes enquistats per raons ètniques i religioses i, també, en termes militars. Però hi ha poques similituds amb aquella situació, també dramàtica. El món ha canviat molt des d'aleshores.

Ara la guerra és una amenaça per a nosaltres. Una amenaça directa per a països amb els quals compartim el projecte europeu. Per als països bàltics, per a Polònia, per a Moldàvia i Romania, per a Finlàndia... Per al conjunt d'Europa com a continent. És una amenaça militar i és una amenaça social i econòmica. La guerra d'Ucraïna es lliura en el territori devastat de l'est i sud del país, però també en l'àmbit energètic, en el comerç mundial i en la seguretat global.

L'amença russa no afecta només Ucraïna.

Convé que no perdem de vista que aquesta guerra no afecta els diferents actors globals de forma similar. La Unió Europea, els EEUU i molt més la Xina, tenen punts de vista no necessàriament coincidents que estan relacionats amb la guerra mateixa i amb la política exterior russa, però que també afecten, entre altres coses, les relacions comercials en un món més multipolar.

Hi ha interessos diferents, per exemple, entre Europa i EEUU pel que fa a la protecció de determinades inversions privades en l'àmbit energètic o en el desenvolupament industrial, sobre les que la UE demana reciprocitat. I la relació entre Europa i la Xina no és tampoc la mateixa que vol tenir EEUU amb el gegant asiàtic: La UE i els EEUU conformen una aliança necessària i complementària. Però Europa ha de mantenir la seva autonomia relacional amb la Xina.

I aquesta diferent posició posa de manifest que qui més té a perdre en aquest conflicte (a banda d'Ucraïna i Rússia) és Europa. Per això, Europa no es pot limitar a ser un mer espectador amb un paper neutral o diguem-ne "bonista".

Nosaltres som sempre partidaris de la pau i de l'acció política i diplomàtica. El nostre país, que té encara molt vives les cicatrius de la nostra guerra civil, és un país de pau.

Però la pau necessita protecció.

Europa no es pot conformar en ser un eficaç mercat ni en ser l'espai més pròsper i just del planeta. Ha de saber que la riquesa, la justícia, la llibertat, la prosperitat, la solidaritat, la protecció del medi ambient, valors tots ells vinculats a la idea d'Europa, han de ser protegits de les amenaces externes, que hi són.

La pau, la seguretat per donar continuïtat al projecte europeu i al de les nacions que el conformen, no s'improvisa. Parlar avui de "seguretat" vol dir parlar de defensa i de capacitat de dissuasió contra situacions de confrontació militar per a les que hem d'estar preparats.

Això ens planteja avui el debat sobre la despesa militar.

Hem d'incrementar la despesa militar i la capacitat industrial relacionada amb la defensa? Crec que sí, si el que volem és complir els nostres compromisos internacionals i tenir més autonomia estratègica.

Però no només. Sabem que hi ha altres formes de guerra que la globalització i la tecnologia posen a l'abast dels qui volen causar conflictes: les actuacions híbrides, l'atac cibernètic, la desinformació organitzada... També en aquest terreny hem d'incrementar els esforços.

Europa, un cop més, ha sabut reaccionar. Està aconseguint controlar la crisi energètica i sabrà superar les conseqüències inflacionàries generades, en part, per la invasió. Però els reptes són molt més grans.

No és pas un tema nou en els treballs de la Unió Europea.

En la recent història de la Unió hi ha treballs rellevants en aquesta matèria com ara *l'Estratègia Global de Política Exterior de i Seguretat* de 2016, la decisió del Consell Europeu de 2020 d'elaborar la "Brúixola Estratègica" i, finalment, l'aprovació d'aquest document el març de 2022, poques setmanes després de la invasió d'Ucraïna.

Bé, com ja he anat esmentant, els temes relacionats amb aquest desafiament són diversos: el desenvolupament de les capacitats defensives de la Unió i dels països membres; la relació d'Europa amb l'OTAN i, més enllà, amb els EEUU; el paper d'Europa en les relacions comercials i de tota mena amb la Xina; la cura de la indústria tecnològica i militar europea; l'autonomia estratègica en matèria energètica ...

Però vull acabar la meva breu intervenció fent referència als problemes, contradiccions i interrogants en la hipòtesi (versemblant) d'una guerra perllongada.

No hi ha cap mena de dubte que hem d'estar disposats a enfortir les capacitats militars i econòmiques d'Ucraïna per ajudar a rebutjar la invasió. Però hem de saber que ni Putin ha donat cap senyal d'estar disposat a renunciar al seu somni imperial, ni el govern de Kiev està disposat a negociar una eventual (i inestable) pau a canvi de cessions territorials.

Aquesta hipòtesi porta a considerar el calendari electoral a EEUU i l'eventualitat d'un canvi a la presidència del país. També a mesurar la capacitat de cohesió del bloc europeu de l'OTAN (Turquía, Hongría,) davant el desenvolupament de la guerra i la vinculació d'Ucraïna a l'organització occidental i a la pròpia Unió Europea.

Igualment, a preveure la capacitat de cohesió interna de la Unió, davant l'allargament del conflicte i de la despesa econòmica associada, que pot comportar el risc que l'opinió pública (especialment als països més allunyats físicament del conflicte) manifesti cansament o fins i tot rebuig.

Ben segur que d'aquestes i d'altres qüestions en parlarem en aquesta sessió.

En primer lloc, amb una conversa entre **Javier Solana** i **Salvador Illa**.

I posteriorment amb dues taules rodones:

La primera (“La Invasió d’Ucraïna i la reconstrucció de l’ordre internacional”) compta amb **Lluís Bassets, Pau Mari-Klose, Laura Ballarín i Pau Solanilla.**

A la segona (“Unitat Europea, autonomia estratègica i relacions transatlàntiques”) hi participen **Anna Terrón, Cristina Manzano i Javi López.**

A tots ells els vull agrair la seva participació i el seu esforç.

I a tots vosaltres, els que esteu aquí al Casal Joan Reventós o els que ens seguiu per les xarxes, agrair també la vostra assistència.

A tots, gràcies per la vostra atenció.

José Montilla